

У вирішенні нагірно-карабаського конфлікту Європейський Союз має мінімальне значення. Як зазначає О. В. Алексейченко, Євросоюзу не вистачає далекоглядного і принципового підходу. Автор вказує, що Брюссель не задіяний в урегулюванні конфлікту, і тому не володіє необхідними інструментами для участі в процесі мирного врегулювання [2, 13].

Варто зазначити, що західні країни ніяк не впливають на події в регіоні, окрім масштабної бездіяльної стурбованості положенням, демонструючи цим свою нездатність будувати міжнародну підтримку територіям, які цього потребують.

Посередником у вирішенні етнополітичного конфлікту виступає РФ. Вона активно використовує статус країни-співголови Мінської групи ОБСЄ і впливає на сторони конфлікту під час тристоронніх зустрічей з Президентами Вірменії і Азербайджану, що проводяться під час самітів голів держав СНД. Проте активна посередницька місія Кремля одразу викликає роздуми з приводу того, чи зацікавлена держава-агресор в остаточному вирішенні нагірно-карабаського конфлікту. Після початку повномасштабного вторгнення на територію України держава-терорист не може бути ініціатором мирного вирішення питання та переговорів. Держава-агресор володіє реальними важелями впливу, проте понад вже 20 років конфлікту знайти прийнятний для усіх сторін варіант примирення не може, чим показує свою зацікавленість у захопленні нагірно-карабаської території.

Станом на зараз Азербайджан порушує міжнародні зобов'язання за підписаною тристоронньою заявою про припинення вогню від 9 листопада 2020 р., згідно з якою має гарантувати безпеку руху осіб, транспортних засобів і вантажів коридором в обидва боки. Нагірний Карабах потребує допомоги зі сторони міжнародних організацій. Направлення місії ООН або ОБСЄ були б спроможні надати оцінку ситуації та посилити гуманітарну допомогу цивільному населенню.

Отже, почавши блокаду з 12 грудня 2022 р., Азербайджан порушив міжнародні зобов'язання за тристоронньою заявою про припинення вогню, започаткувавши цим гуманітарну кризу на території Нагірного Карабаху.

Джерела та література

1. Пасічник Ю. Проблема Нагірного Карабаху. *Міжнародні відносини і туризм: сучасність та ретроспектива*. 2013. Випуск 3. С. 32–33.
2. Алексейченко О. В. Участь Російської Федерації у врегулюванні проблеми Нагірного Карабаху. *International relations. Political sciences*. 2014. Випуск 3. С. 13–14.

Самохвал Олег

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ У КОНТЕКСТІ ВРЕГУЛЮВАННЯ БЕЗПЕКОВОЇ СФЕРИ: ЄС–СЕРЕДНІЙ СХІД

Ключові слова: ЄС, арабський світ, глобалізація, безпека, лідерство.

Keywords: EU, Arab world, globalization, security, leadership.

Виклики сьогодення набирають тенденції загострення до стану кризи, і це спричинено багатьма факторами, які врешті-решт можна обумовити браком наявності спроможного лідера у конфліктному регіоні. Проте правила гри, які дик-

тує глобалізація, дещо спотворили та ускладнили цей процес, нівелювавши вплив кордонів. Сьогодні у кризове врегулювання та безпекові питання не просто можуть, а 100-відсотково будуть включені країни сусідніх регіонів і не тільки... Країни великої сили та країни, що вже встигли закріпити свої позиції у регіоні, також будуть протидіяти чи сприяти процесу.

Сучасний світовий порядок знецінює поняття лідерства, перетворює регіон у класичний капіталістичний простір, що націлений виключно на конкуренцію; про те саме можна сказати і на глобальному рівні, де роль США поступово зійшла до рівня інших великих держав, хоча й зі своїми перевагами. Проте це не означає, що лідерство більше не важливе, якраз навпаки – умови, де навіть середовище заважає формуванню лідера, прямо-таки кричить про його необхідність – необхідність заспокоїти, стабілізувати та врівноважити правила гри у регіоні та її суб'єктів. Дуже чутливо це відображається на регіоні Середземномор'я та Середнього Сходу, де проблема неприйняття ідей західної цивілізації не призвела до відмов арабського світу від правил гри глобалізованого світу. Однак усе сталося навіть гірше – прийнявши «гонку» глобалізації, арабський світ щоразу собі повторює тезу про підкорення західному світу. Масла у вогонь підливає зацікавленість ЄС у цьому регіоні. На саміті 2019 року Ангела Меркель заявила: «долі ЄС та країн-учасниць Ліги арабських держав є взаємопов'язаними, і тому Європа є зацікавленою в економічному процвітанні в арабському світі. Але, переконана Меркель, це є можливим лише за умови існування сильного громадянського суспільства та дотримання прав людини у цих країнах» [1]. Європейська політика сусідства чітко визначає бажання Європи жити навколо прогнозованих та стабільних сусідів, і ЄС вбачає себе тим суб'єктом, який має про це піклуватися.

Проте на практиці це не так. За відсутності лідера у регіоні ним може стати кожен з потугою та бажанням, тому така варіативність у виборі призведе до запеклої конфронтації. І врешті-решт така формула не винайде собі лідера, тому що одні просто обмежують інших. Ми говоримо про регіон Середнього Сходу, де одночасно за лідерство конкурують Туреччина, Іран, Ізраїль та Саудівська Аравія, а ЄС – це не єдина зовнішня сила у регіоні. Чого вартий лише діалог Ірану з Китаєм чи інтереси рашистів у Сирії. У внутрішніх суб'єктів регіону бачення лідерства індивідуальне, кожен бачить першим виключно себе, а сили у всіх рівні.

Дилема безпеки за таких умов розгортається вкрай гостро. Окрім постійного озброєного хаосу у регіоні, спричиненого ІДІЛом, який також можна вважати військовою одиницею, хоча й не суб'єктом політики, що насамперед буде впливати на рішення країн про озброєння, у регіоні постійно спалахує конфлікт західної та східної цивілізації: обстріли ізраїльських міст та відповідь у вигляді ракет, спрямованих на Іран. А це країни, які хоч не офіційно, але неодноразово були пов'язані з винаходженням, розробкою чи зберіганням ядерної зброї. Кожна країна має власну мету у такому беззаконні. Туреччина, наприклад, бажаючи нівелювати вплив Росії, здійснює власні військові операції, віддаляючи озброєні формування від своїх кордонів, відтісняючи їх все далі і далі у Сирію. Як каже Марк Леонард: «Нова “війна зв'язків”, яку світ вперше побачив з нападом Росії на Україну, ведеться не лише за допомогою танків та артилерії, але і шляхом перетворення на зброю банків, технологій, енергії, інформації та навіть біженців» [5].

В умовах кризи системи міжнародної безпеки ці всі виклики породили новий стан міжнародних відносин, які політики прозвали «ні війною, ні миром».

У такій ситуації перед ЄС, який сам вирішив прийняти виклики цього регіону, аргументуючи це власною безпекою, повстає тяжке завдання. Воно полягає у згладжуванні усіх гострих кутів суб'єктів регіону. Однак Європа не зацікавлена у збереженні деяких режимів, наприклад, Асаду чи уряду Ірану, який уже так довго перебуває під санкціями Заходу, що інколи робить її ворогом (згадаймо про і без того не дружелюбний імідж європейців у арабів). Вагомим є спостереження Яхно: «Повернення Асада в “рукопожатний світ”». Принаймні поступовий вихід Сирії з ізоляції на Близькому Сході відбувається уже точно. Міністр закордонних справ Сирії здійснив візит у Саудівську Аравію. Як пишуть ЗМІ, обговорювалось відновлення консульських послуг та польотів, а також кроки, як повернути Сирію в арабський світ» [6]. Фактично знов повернута суб'єктність Асаду через деякий час зробить юридичне поле Європи непридатним до арабського, адже для одних він терорист, а для інших друг. Досить чітко проливає світло на ситуацію і така проблема: «Також Туніс відновив дипломатичні відносини з Сирією і призначив посла в Дамаск. Ба більше, представника Сирії (вперше за 12 років) можуть запросити на саміт “Арабської ліги”, який відбудеться наступного місяця у Саудівській Аравії» [6].

В умовах постійної зміни балансу такої громіздкої суб'єкт не може проявити себе сповна. Матеуш Моравецький у своїй статті «Historical challenges and false directions – Europe at the crossroads» піднімає ряд важливих проблем європейської спільноти: «Рівність усіх країн у ньому має декларативний характер. Політична практика свідчить, що враховується передовсім голос Німеччини та Франції. Отже, ми маємо справу з формальною демократією, але фактичною олігархією, в якій повнота влади належить найсильнішим. До того ж, найсильніші припускаються помилок, але не здатні приймати критику ззовні» [2]. Нездатність ЄС відповідати викликам швидко, а й іноді навіть і послідовно, заважає слідувати чіткій політиці у інших регіонах.

Арабський світ не готовий сприймати європейців та їх наративи. Arab center Washington DC 2020 провів опитування серед представників країн арабського світу, де запитав про оцінку найбільшої зовнішньої загрози. Відсоток людей, які позначили Францію (23 %) головним ворогом, був лише на 8 % менший за Росію (31 %). За таких умов арабський світ іти на контакт буде вкрай неохоче, що вже казати про співпрацю у обмеженні рашистів [8].

Стабільність у цьому регіоні вбачали через демократизацію та відносини арабський світ–ЄС, проте цього не сталося у тих темпах, які хотів би бачити ЄС. Відомий Arab center Washington DC 2022 вже запропонував тезу арабам, яких опитував: «Мое суспільство не готове до демократії», на що 18 % опитаних повністю погодилося, ще 29 % просто погодилося, і ще 8 % – не відповіли на запитання [7]. Ті ідеали швидкої демократизації, які ЄС може нав'язувати у кейсах Косово, Україна чи, наприклад, колишній Варшавський блок у минулому, не підходять ісламській ідентичності, яка лише випробовує цю нову для них ідею.

ЄС нездатний заповнити вакуум лідерства через низку власних проблем, зокрема спричинених Росією, що заважають вийти організації за межі свого регіону.

Аналітики Deutsche Bank вважають, що у 2023 р. Німеччину чекає рецесія. У зоні ризику через залежність від імпорту енергоносіїв опиняться Італія та Австрія. У 2022 р., на думку Єврокомісії, рецесія може спіткати Естонію та Литву [3]. Тим часом ЄС заграє з політикою виведення більшого обсягу виробництва на сушу (як це зробили США та Китай, який прагне до самозабезпечення ключовими технологіями через свою політику «подвійного обігу»). Після того, як Великобританія проголосувала за вихід з ЄС, баланс сил у Союзі змістився в бік більш торгово-скептичних країн, особливо Франції [4].

Сьогодні участь ЄС у питаннях арабів навіть дестабілізує ситуацію, створює відчуття біполярності Захід–Схід, та додає більшого «безладу» у й без того регіон «без правил», проте це не була ціль ні одного політика Європи. Перезавантаження відносин ЛАД–ЄС має відбутися у найсприятливіший для революційних змін час – час, коли більшість важливих акторів регіону об’єднані проти дією Росії. Поки цього не сталося, тому і для Європи, а не тільки для України, важливо якомога швидше та доступніше вирішувати питання глобальної безпеки одночасно у декількох регіонах.

Джерела та література

1. Губар О. Лідери ЄС та арабських держав домовились про «нову епоху». *DW.COM*. 25.02.2019. URL: <https://www.dw.com/uk/лідери-єс-та-арабських-держав-домовились-про-нову-єпоху-співпраці/a-47680598>
2. Моравецький М. Історичні виклики й фальшиві рецепти – Європа на роздоріжжі. *LB.ua*. 08.08.2022. URL: https://lb.ua/world/2022/08/08/525577_istorichni_vikliki_y_falshivi_resepti.html
3. Мірошниченко Б. Світ на порозі кризи. Чому всі говорять про рецесію та які є загрози для України. *Українська правда*. 22.07.2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/07/22/689486/>
4. Спрінгфорд Дж. США могли впоратися з деглобалізацією. Європа не могла. *CFER.COM*. 3.08.2022. URL: <https://www.cer.eu/publications/archive/bulletin-article/2022/us-could-cope-deglobalisation-europe-couldnt>
5. Чурікова Н. Як війна, яку розв’язала Росія, перекреслює глобалізацію – оглядачі. *Voanews.com*. 05.08.2022. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/rosijska-vijna-perekreslyla-globalizatsiju/6687985.html>
6. Яхно О. «Демократії vs автократії». Протистояння набуває неочікуваного прояву. *Главлком*. 17.04.2023. URL: <https://glavcom.ua/columns/yaxno/demokratii-vs-autokratii-921143.html>
7. Arab center Washington DC. Arab Opinion Index 2022: Executive Summary. *Arab center Washington DC*. URL: <https://arabcenterdc.org/resource/arab-opinion-index-2022-executive-summary/>
8. Arab center Washington DC. The 2019–2020 Arab Opinion Index: Main Results in Brief. *Arab center Washington DC*. URL: <https://arabcenterdc.org/resource/the-2019-2020-arab-opinion-index-main-results-in-brief/#section3>